کۆماسی

بەشی نۆزدەمین

کۆماسی ١٧٩٨-١٨٧٨

ژیانی کۆماسی

زانیاری لە بابەت ژیانی کۆماسییەوە یەکجار کەمە، ئەوەی لە ناوەوەیە ئەوە دەگەیەنی ناوی ئەحمەد بەگ بووە، لە ساڵی ١٧٩٨ لە گوندی بەردەسپی ناوچەی مەریوان لەدایکبووە. بنەماڵەی شاعیر لە عەشرەتی کۆماسییە، خەڵکی ئەم عەشرەتە لە ناوچەی کورەوەز دەژین، لە دەوروبەری بیست ئاوایی پێکهاتووە و ژمارەی دانیشتوانیان نزیکەی ٢٥٠٠ کەسە. وەک ناوچەیێکی جوگرافی سەر بە وڵاتی سنە بووە، لەسەر ڕێگەی نێوان سنە و مەریوان لەلای دەستە چەپی ئاوی هەورامانی تەخت.

زانیـاریی پێـویست لەبارەی بنەماڵەی شاعیـرەوە لەناوەوە نییـە، لەگەڵ ئەوەشـدا لە لەقـەبی «بەگ» ڕەنگە ئەو ڕاستییـە دەربکەوێ کە کۆماسی لە خێزانێکی لە ڕوو بووبێ و گوزەرانی ژیانی باش بووبێ. شاعیر لەناو خەڵکیدا بەئەحمەد بەگی کۆماسی و خاڵۆی کۆماسی ناسراوە. مەولەوی چەند جار ناوی بەخاڵۆی کۆماسی بردووە.

ئەوەی جـێی گـومـان نیـیـە کـۆمـاسی ئاگـاداری خـوێندەواری سـەردەمی خـۆیەتی، هەندێکی لەو خوێندەوارییە وەرگرتووە، ئەمە لە حوجرەی مزگەوت بووبێ یا میرزای خوێندەوار لە ماڵەوە فێری خوێندن و نووسـینی کـردبێ. لە نێـوەندی ئەدەبی کـوردی ئەوە باوە شـاعیـر خـوێندەواری زۆر نەبووە، ئەگـەر ئەم دیاردەیە لەگـەڵ پلەی شـیـعـریدا بەراوورد بکەین، دوو مـەسـەلەکـە، خـوێندەواری شـاعـیـر و پلەی ئیستێتیکی، بەپێچەوانەی یەکتری دەکەونەوە، کەسێکی کەم زانست و زانیاری بەرامبەر بەشیعرێکی بەرز لە ڕووی هونەرییەوە لە ڕەخنەی ئەدەبیدا کێشەیێک نییە حسێبی بۆ بکرێ، واتە کارێکی ئاساییە کەم خوێندەوارێک شیعری چاک و جوان بهۆنێتەوە. دەڵێن هۆمیرۆسی خاوەنی ئەلیادە و ئۆدیسا ڕۆشنبیر و خوێندەوار نەبووە.

کۆماسی گەشتی سنەی بووە، دوور نییە لە سەردەمی لاویدا بۆ خـوێندن چووبێتە ئەوێ و ماوەیێک تێیـدا ژیانی بردبێتـە سەر، خۆڕسکی ئیلهامی شیـعری لە بەرهەمی ئەدەبی کۆماسی ئاشکرا و دیارە، شیعری بۆ خۆی وتووە، ڕەسەنایەتی داهێنانی هونەری لە زاتەوە (ذاتەوە) هەڵدەقوڵێ و لە پاشانا دەبێتە سامان بۆ کۆمەڵ، ئەم بیروڕایە بۆ بەرهەمی شیعری شاعیر پڕ بەپێستی خۆیەتی.

ئەحمەد بەگی کۆماسی لە شیعریدا ناوی خۆی «ئەحمەد»ی کردووە بەنازناو و بەکاری هێناوە، شاعیر لە ساڵی ١٨٧٨ لە مەڵبەندی خۆی کۆچی دوایی کردووە و هەر لەوێش نێژراوە.

لیریکی کۆماسی

تا ئێـستـا بەرهەمی شیـعری کۆمـاسی لە دیوانێکدا چاپ نەکراوە. دەڵێن دەوروبەری سێ هەزار دێڕە شیعری هەیە، کەچی ئەوەی لەبەر دەستدایە و لە کۆوار و ڕۆژنامە و هەندێ کتێب بڵاوکراونەتەوە زۆر کەمن.

لە بابەت کێش و قافیەوە هەموو ئەو شیعرانەی لە ناوەوەن لەسەر کێشی میللی خۆماڵی سیلابی دە کەرتی ڕێکخراون، وەستانیان لە ناوەڕاستدایە، قافیەیان جووت قافیەیە (مەسنەوی) زمانی شیعری سـاکـارە، مـانای وشـە دیار و لە سـەرەوەیە، وێنە شـیـعـرییـەکـان ئاشکران. لە ڕووی ژمـارەی دێڕی لیریکەکانەوە زۆربەیان لیریکی کورتن وەکو هەموو لیریکی دیکەی شاعیرانی تر.

وا دەگێڕنەوە کۆماسی خوێندنی حوجرەی تەواو نەکردووە، ئەمە نابێتە هۆی ئەوەی شیعری لە پلەیێکی بەرزدا نەبێ، چونکە شاعیری دیکەشمان هەیە خوێندنی زانستییەکانی ئایینی و زمانی عەرەبییان لە حوجرەی مزگەوت تەواو کردووە وەنەبێ ئەو زانست و زانیارییانەی وەریان گرتووە پێوەندیی ڕاستەوخۆی بووبێ بەوەی بیانکا بەشاعیری چاک لە زمانی کوردیدا. ڕاستە ڕۆشنبیر و خوێندەواری بەرز لە داهێنانی شیـعریدا بەگشـتی سەرکەوتووتر دەبێ لە ڕۆشنبیـری کەم خوێندەوار، لەگەڵ ئەوەشدا هەرچۆنێ بێ ئەو شاعیرە کوردەی مەلا بووە و خوێندنی تەواو کردووە زانیاری دیکەی لە دەرەوەی حوجەرە وەرگرتوو، ئەم زانیـارییـە لەوانە بووە لە دانانی شیـعر بەزمـانی کوردی سـەرکـەوتووتر بێ، کـۆماسی یەکێک بووە لەو شاعیـرانەی لە دەرەوەی چوارچێوەی حـوجرە زانیـارییـان وەرگرتووە، ئەگەر نا شـاعیـرێک بەنەخوێندەوار بژمێرری چۆن مەولەوی ئەو هەموو بایەخە بەخۆی و بەشیعری دەدا تا پلەیێک بەخاڵۆی کۆماسی ناوی ببا. هەر بەزمانی مەولەویشەوە «خاڵۆی کۆماسی» بۆ ئەحمەد بەگ مایەرە و، لە دواڕۆژدا بەم ناوە ناو بانگی دەرکرد. مەولەوی لە شیعریدا تەنیا ناوی نەهێناوە بەڵکو پێنج شەش نامەی شیعری بۆ نووسیوە و هەندێ لە وێنە شیعرییە داهێنراوەکانی وەرگرتووە و تێکهەڵکێشی شیعری خۆی کردووە.

بەگشـتی شیـعری کـۆماسی لە ڕووی ناوەڕۆکەوە لە مـەبەسی وەسف و دڵداری لای نەداوە بۆ مـەبەسە کلاسیکییەکانی دیکە و، هەروەها هەردوو مەبەسی تێکەڵ بەیەکتری کردووە. لە شیعری کۆماسی ئەو ڕاسـتییـە دەردەکـەوێ هەمـوو بەرهەمـە ئەدەبییـەکـانی بۆ یەکـێک دانابێ ناوی شیـرین بووە، لە هەندێ شـیـعریدا ناوی شـیرین دێنێ، لە شـیـعری دیکەیدا نازناوی «لەیلا»ی بۆ داناوە بۆ ئەوەی بیگەیەنێتـە «لەیلا»ی مەجنوون، خۆشی بەرامبەر بەقەیس دەبێ.

هەتا سەر یار بوو

لە پارچە لیریکێکیدا کۆماسی دەڵێ:

تا وەســـەر یار بـوو، تـا وەســـەر یار بوو
یار هەر ئەو خـــاســـەن تا وەســـەر یار بوو
مـــــەیلش وە وێنەی ســــەیـل وەهار بوو

دووری یار پەریش چون ژار مار بوو
چون کوورەی ئاهر بجۆشۆ وە تاو
وە بێ یار نەشۆ شەو نەدیدەش خاو
ئاه سەرد کێشۆ شەوان جەجێدا
بێزار بۆ جەو جا یار نەبۆ تێدا

واتاکەی:

هەتا سەر یار بوو، هەتا سەر یار بوو
ئەو یارە چاکە هەتا سەر هەر یار بوو
مەیلی وەکو لافاوی بەهار وابوو
دووری یار لەلای وەک ژەهری مار بوو
وەک کوورەی ئاگر بەجۆش و تاو بوو
بەبێ یار بەشەو خەو ناچێتە چاویەوە
ئاهی سارد هەڵدەکێشێ شەوان لەو جێیەدا
لەو جێیە بێزار دەبێ کە یاری لێ نەبێ

لەم لیریکە کورتەدا کۆماسی ئارەزووی ئەوەیە خۆشەویست هەمیشە لەگەڵی بێ و قەت لێی دوورنەکەوێتەوە. دێڕی سەرەتای شیعرەکە ئەوە دەگەیەنێ کە یار لەگەڵیەتی و پێوەندی پێیەوە تا دواییە، کەچی مەسەلەی دووری یار لەبیر ناکا، ئەگەر ئەم دوورییە لەناوەوە بێ وەک ژەهری مار و کوورەی ئاگرە لەناو دڵیدا. وتەی جوانی شاعیر لە کۆتایی شیعرەکەیە کە دەڵێ ئەو جێیەی شەو لێی دەخەوێ ئەگەر یاری لێ نەبێ لەو جێیە بێزار دەبێ.

دەرمانی دەردی شاعیر لای یارە

لە لیریکێکیدا کۆماسی وەسفی هەندێ لە ئەندامە بینراو و هەست پێ کراوەکانی یار دەکا، بەگەورە و بەتوانا دەیخاتە ڕوو، بۆ ئەوەی داوای دەرمانی دەردی لێ بکا:

ئازیز نەخاوم، ئازیز نەخاوم
بەختم بێدار بی ئامای نەخاوم
دیای وە سینەی پڕ نەزووخاوم
وە دڵەی سووچیای وێنەی کەواوم
وێنەی ئەفلاتوون نەزمت گرت زانای
ئازارش چێشەن دەوا نمانای
واتت هەر کەسێ دەردش ئی دەردەن

مە بۆ بەی تەورە عیلاجش کەردەن
دوو عونناب لەبان دوو بادام چەم
دوو سێب گۆنا قەترەی ئاوی دەم
جە پیاڵەی غەبغەب سافش بکەران
جە سایەی گەردەن پەی پەی بوەران
جەو دمانە باغ پادشای حەییان
پەی ساکنی دڵ بۆ کەرە بەیان
ئیسە! ئازیزم شۆخ نازاران
من گێڵیام جەلای گردین عەتاران
هیچ کام جەی دەوا نمەگنۆ بەدەس
ئیختیار بەتۆن بە فەریادم ڕەس
هەنی چێش وا چۆن نەزان حاڵ دەرد
من نەراگەی تۆ چەندی جەفام بەرد

واتاکەی:

ئازیز لە خەوما، ئازیز لە خەوم
بەختم بێدار بوو، هاتیتە خەوما
هاتیە لا سینەی پڕ لە زووخاوم
بۆ لای دڵە سووتاوەکەی وەک کەبابم
وەکو ئەفلاتوون نەبزی دەستمت گرت و زانیت
ئازاری چییە و دەرمانی کامەیە
وتت هەر کەسێ دەردی وەک ئەم دەردە بێ
پێویستە بەم جۆرە چارەی بکرێ
دوو لێوی عوننابی، دوو چاوی بادامی
دوو سێوی گۆنا، تنۆکی ئاوی ناو دەم
لە پیاڵەی غەبغەب ساف بکرێ
لە سایەی گەردەن یەک لەدوای یەک بێتە خوارێ
لەو دەمەدا لە باغی پادشای زیندوان (خودا)
ئەوەی لە دڵتدایە بیهێنە دەرەوە
ئێستاش ئازیزم، شۆخی نازداران

من گەڕام لەلای هەموو عەتاران(دەرمان فرۆشان)
هیچ یەکێک لەم دەرمانانە نەکەوتە دەستم
ئیتر ئیختبار لە دەست تۆیە بگەرە فریام
ئەوانەی حاڵی دەردی من نازانن چی دەڵێن
من لە ڕێی تۆدا چەند جەفام کێشا

شاعیر بەخەون یەکتری بینین لەگەڵ یار دروست دەکا. لە خەونیدا هاتۆتە لای. ئەم هاتنە وەک پزیشکێکە بچێتە لای نەخۆشێک. سنگی پڕ لە زووخاو و دڵەسووتاوەکەی فەحس دەکا، حەکیمێکە وەکو ئەفلاتوون نەبزی دەستی دەگرێ و نەخۆشییەکەی دەدۆزێتەوە و دەزانێ ئازاری چییە و دەرمانی کامەیە.

لەدوای ئەمە دێتە سەر ئەوەی بە جوانی دوو لێو و چاو و گۆنا وغەبغەب و گەردن هەڵبلێ. لە پاشانا شاعیر دەڵێ لە هەموو جێیێک گەڕا، شوێن نەما نەیپشکنێنێتەوە بۆ دەرمان، کەچی نەیدۆزیبیەوە، تەنیا یەک پزیشکی و حەکیم هەیە ئەویش یارە، دەتوانێ دەرمانی دەردی دیاری بکا. وەک تیۆرییێک لە هەموو حاڵەتێکدا دەرمانی دەردی عاشق لای مەعشووقەیە.

زولف و شەوبۆ

کۆماسی ئەم لیریکەی تەرخانکردووە بۆ وەسفی زولفی خۆشەویست، گوڵی شەوبۆی هەڵبژاردووە بۆ بەراووردکردن، بۆیە دە جار شەوبۆ و شەش جار زولفی لەم شیعرەدا بەکارهێناوە:

چراغم شەوبۆ، چراغم شەوبۆ
شەوێ جە شەوان چراغم شەوبۆ
هەراس بیم جە داخ شەوبۆی زوڵف تۆ
ناعیلاج چنیم دەسەی شەوبۆی کۆ
تاکە بۆی زوڵفت کەمێ بەیۆ لێش
بەڵکەم زامانم کەمتر کەرۆ ئێش
چەند وە دڵ نیام ئەو بۆیی شەوبۆ
بۆ مەدا ئەمما نەک چون زوڵف تۆ
فیدای ئەو دەس بام تۆش ئیجاد کەردەن
زوڵفانت گرەو نەشەوبۆ بەردەن
ئەر شەوبۆی زوڵفت بدەم وە شەوبۆ
دەیری بوون نە جەمع دەیریان کۆ
(ئەحمەد) تا زیندەن هەر سەرگەردانەن
پەی شەوبۆی زوڵفت وێڵ هەردانەن

واتاکەی:
ڕووناکی چاوم شەوبۆیە، ڕووناکی چاوم شەوبۆیە
شەوێک لە شەوان، ڕووناکی چاوم شەوبۆیە
هەراسان بووم لە داخی شەوبۆی زوڵفی تۆ
ناچار چووم دەستەی شەوبۆی شاخم چنی
تاکو کەمێک بۆنی زوڵفی تۆی لێوە بێ
بۆ ئەوەی برینەکانم کەمتر بە ئێش بێ
ماوەیێک بە دڵ بۆنی ئەو شەوبۆیەم کرد
کەچی بۆنی وەک بۆنی زوڵفی تۆ نەبوو
قوربانی ئەو کەسە بم تۆی دروست کردووە
زوڵفت گرەوی لە شەوبۆ بردۆتەوە
ئەگەر شەوبۆی زوڵفت بدەم بەشەوبۆ
شێت و شەیدا بم لەناو شەیدایانی شاخ
(ئەحمەد) تا زیندووە هەر سەرگەردانە
لەپێناوی شەوبۆی زوڵفت وێڵی هەردانە

لەم لیریکەدا مەبەسی شاعیر ئەوەیە تەنیا وەسفی زوڵفی یار بکا، گوڵی شەوبۆی کردووە بەسەرچاوە بۆ وێنە شیعرییە داهێنراوەکانی. سەرکەوتنی شاعیر لەو وێنە دروست کراوانەدا دەکەوێتە بەرچاو کە لە هەردوو شتدا (زوڵف و شەوبۆ) شکڵی لە یەکچوو دەدۆزێتەوە وەک ڕەنگ و بۆن و ئەدگار کە لە هەردووکیاندا لە یەکتری دەکەن.

لەو مەشقە شیعرییەدا وەکو شاعیر دەیخاتە ڕوو بەڕاستی دەبێ زوڵف بێ بەمەبەس و بنچینە، بنەوشە لەو بکا، نەک پێچەوانە، ئەمە دیاردەیێکە لە شیعری کلاسیکی کوردیدا دەبینرێ ئەوەی لە سروشت وەردەگیرێ و ئەندامی دلبەری پێ بەروراورد دەکرێ، بێ گومان پێویستە ئەندامی وەسفکراو لە سروشت جوانتر بخاتە بەر چاو.

شیرین و زەینەب

شاعیر ئەم لیریکەی بۆ وەسفی جوانی یار و توانا و قودرەتی داناوە، لە جوانیدا بێ هاوتایە، لە توانادا دەیگەیەنێتە پلەی عیسای مەسیح. لە سەرەتای شیعرەکەدا دەڵێ:

شیرین زوحاکەن، شیرین زوحاکەن
مارانت چون مار دۆش زوحاکەن
سەوادی و دەیجوور چوست و چالاکەن
(لاتخف) نەخەوف مەحشەر و چالاکەن

جەمینش چون جام جەمشید داران
جەم جیهان پەرێش ئوفتادەی ساران

واتاکەی:

شیرین زوحاکە، شیرین زوحاکە
مارانت وەکو ماری سەر شانی زوحاکن
ڕەشایەتی و دەیجوور چوست و چالاکن
لە ترس مەترسە مەحشەر بێ باکە
نێوچەوانی وەک جامی جەمشید وایە
جەمشید گەڕیدەی گێتی و ئوفتادەی بیابانانە

لەدوای ئەوە دەکەوێتە وەسفی یار، دەمی غونچەیی، قاووغێکی سووری وەک هەنارە، پڕە لە مرواری واتە ددانەکانی، هەناسەی بۆنی هەناسەی عیسایە، کەرامەتی عیسا ئەوە بوو مردووی زیندوو دەکردەوە، ئەم یارەی کۆماسی مردووی ڕزیوی سەد ساڵە زیندوو دەکاتەوە. لێوەکانی دەرمانی دەردەداران و مەرهەمی برینی بریندارانی عەشقە:

فەم غونچەی نازک ڕەوزەی ریزوانی
کەیلەن جە لوولووی مەعدەن روممانی
نەفەس بۆی نەسیم عیسای رۆحانی
ئیحیا کەردەی جیسم سەد ساڵە فانی
شەفەتەین شیفای دەرد بیماران
مەرهەم نمای زام خاتر زگاران

واتاکەی:

دەم غونچەی ناسک و ڕەوزەی ڕیزوانییە
پڕە لە مرواری لەناو قاووغی هەناری
هەناسەی بۆنی شنەبای ڕۆحانیەتی عیسایە
لەشی سەد ساڵەی ڕزیو زیندوو دەکاتەوە
دوو لێوی شیفای دەردی دەردەدارانە
مەرهەمی برینی دڵشکاوانە

بەم جۆرە کۆماسی لەسەر وەسفەکانی دەڕوا و بەم دێڕانە کۆتایی بەلیریکەکەی دێنێ:

باڵ وە باهووبەند سەدر و جید و مەم
چون چ چراغان شەوق دادەن بەهەم

ناف توحفەی دەست حوکەمای نەدیم
ماددەی مەعجوومات ئەرەستۆی قەدیم
وەلحاسیڵ نە فەرق تا کەعبی ریجلەین
عەیب تێدا نەدیم بەگەردەنم دەین
غەرەز کەس نەدیم وەی شێوە و تەرتیب
مەر زەینەب نەسای رەخش ئەو ڕەنگ زیب
پاشا بەحاجەت شای بوراق سوار
شیرین مەحفووز کەی نەدیدەی بەدکار
(ئەحمەد) تا زیندە هەر دوعا گۆتەن
مەدهۆش شەمیم عەتر لیمۆتەن

واتاکەی:

شان و باهوو و مل و سنگ و مەمک
وەکو جلچرا شەوق دەدەن بەیەکتری
ناوکی یار توحفەی دەستی حەکیمی هاودەمە
دەسکەوتی بیری ئەرستۆی دێرینە
بەگشتی لەتەوقی سەریەوە تا بنی هەردوو پێی
عەیبم تێدا نەدی ئۆباڵت بەملم
بەڕاستی کەسم نەدیوە بەو شێوەیە دروست بووبێ
مەگەر زەبنەب لە سایەی ڕەخشی ئەو ڕەنگ جوانە
ئەی شا بۆ خاتری شای بوراق سوار
شیرین بپارێزی لە چاوی بەدکار
(ئەحمەد) تا زیندووە هەر دوعات بۆ دەکا
مەدهۆشی بۆنی خۆشی لیمۆکانتە

کۆماسی لەم بەشەی شیعرەکەیدا لەسەر وەسف بەردەوام دەبێ، باس لە شان و باڵ و مل و سنگ و مەمک دەکا، دێتە خوارەوە تا دەگاتە ناوکی، ئەمەیان ئەوەندە پڕ لە نهێنی و ئەفسانەیە، کردەوەی ئەرستۆیە بەتیۆریکانی ئەو نەبێ تەلیسمی ناشکێ. شاعیر سەری سوڕ دەمێنێ لەوەی کەسی نەدیوە لە بێخەوشیدا بگاتە ئەو دلبەرە خۆشەویستە مەگەر «زەینەب» نەبێ. ناوهێنانی زەینەب کارێکی چاوەنۆڕ نەکراوە، ئێمە بیرمان بۆ هیچ شتێک ناچێ جگە لەوەی ئەم «زەینەب»ەش یەکێکە لە یارەکانی شاعیر و بەهۆی ئەم شیعرەوە دەبێتە یەکێک لە بووکە زۆرەکانی شیعری کوردی. خۆ لە شیعرەکەدا لەگەڵ ئەوەی

کۆماسی ئەم ناوە تازەیەمان بۆ ئاشکرا دەکا قارەمانی بنچینەیی شیعرەکە تەنیا شیرینە.

تۆبە و پەشیمان بوونەوە

لە سەردەمی پیری و لە دوارۆژانی ژیانی کۆماسی تۆبە دەکا و پەشیمان دەبێتەوە لە هەندێ لایەنی ئەو دڵدارییەی لە ژیانیدا کردوویەتی، لەم لایەنەوە دەڵێ:

فەلەک بەردەنم، فەلەک بەردەنم
راسەن سوجدەی دەیر تەرسا بەردەنم
مەی نەپای میحراب مەسجید وەردەنم
تەحدید مەزهەب عیسا کەردەنم
گرتەنم نەدۆش خەرقەی روهبانان
کێشانم جا ڕووی فەرش بتخانان
فتوای بەرەهمەن گرتەنم نەگۆش
دینم دان وە مەی جە لای مەی فرۆش
ئانە گشت جە وەخت نادانیم بیەن
فەسڵ و سەرمەستی و جوانیم بیەن
ئیسە ها جە گشت پەشیمانیم یەرد
وادەی پیریمەن جوانیم و یەرد
وادەی پیریمەن یاوانم نۆبە
نۆبەی تۆ بەمەن کەرەمدار تۆبە
ئومێدم ئیدەن وەنەم نەگیری
بویەردی نەجورم وادەی کەم ویری

واتاکەی:

فەلەک کردوومە، فەلەک کردوومە
ڕاستە نوێژم لە دێری تەرسا کردووە
شەرابم لەناو میحرابی مزگەوت خواردۆتەوە
بەڕاستی چوومەتە سەر ئایینی عیسا
جلوبەرگی روهبانانم لەبەر کردووە
فەرشی بوتخانانم گەسک داوە
فەتوا و دەستووری بەرەهمەنم کردۆتە گوێ
ئایینم بە شەراب فرۆشت لەلای مەیفرۆش
ئەمانە گشتیان لە سەردەمی نەزانینم بوو
کاتی سەرمەستی و شۆخیم بوو
ئێستا لە گشت ئەمانە پەشیمانم
سەردەمی پیریمە و ڕۆژگاری جوانیم ڕۆیشت
سەردەمی پیریمە، کاتی ئەوە هاتووە
تۆبە لە کەرەمدار داوا بکەم
هیوام وایە لێم نەگرێ
لە هەموو گوناهەکانم خۆش بێ

لەم شیعرەدا کۆماسی بەخەیاڵ لە مێشکیدا هەندێ کردەوە دروست دەکا، هەوڵ دەدا ئەو کردەوانەی لێی ڕووی داوە بەخەڵکی بگەیەنێ. لێ ڕوو داوە. وێنە شیعرییەکانی پێوەندییان بەسۆفیزمی کوزمۆسییەوە هەیە، زیاتریش ژیانی سۆفیزمی شێخی سەنعان. کۆماسی ئەوە دەخاتە بەرچاو نوێژی لە کەنیسەی گاوران کردووە، خاچی لە مل کردووە و جلوبەرگی روهبانی پۆشیوە و گەسکی لە دێری دیانان داوە لەسەر ئایینی بەرەهمەنی خودایانی هیندۆسەکان بووە. لەم کردەوانە پەشیمان دەبێتەوە.

هیچ زانیارییێک لەناوەوە نییە کۆماسی ئاگاداری سۆفیزم بووبێ وەک ئیدیۆلۆجییەت ، هەروەها لەو شیعرانەی ئێستا لەبەردەستدان شایەدی ئەوە نادەن بەرهەمی شیعری ئەم شاعیرەمان پێوەندی بەسۆفیزمەوە هەبێ. مەسەلە ئەوەیە بەخەیاڵی شاعیری سۆفیزمی داوەتە پاڵ خۆی و وەکو هەموو شاعیرێکی داهێنەر ئەم پارچە شیعرە جوانەی هۆنیوەتەوە.

گلکۆی تازە لەیل

لەم ماوەیەدا پەنجاودوو دێڕە شیعری ئەم لیریکە بڵاو دەکرێتەوە، ئەمە تەواوی تێکستی بەرهەمەکەی کۆماسییە کە ئێستا گەیشتۆتە دەستمان و هەموو هەڵسوکەوت و بینای ناوەوەی شیعرەکە ئەوە دەگەیەنی هەر ئەوەندە بێ.

ناوبانگی ئەم شیعرە هەموو کوردستانی باشوور و هەرێمەکانی گۆراننشینی گرتۆتەوە، لەناو دەسنووسی جیاوازدا دەکەوێتە بەر چاو، لە زاری خەڵکێکی زۆرتر بەگوێ دەیسترێ، تا وای لێ هاتووە شیعرەکە بخرێتە پاڵ شاعیری دیکەی کورد و لەناو دیوانەکانیاندا تۆمار بکرێ. زۆربەی سەرچاوەکانی لایەنی ئەوەن بەرهەمەکە لە شیعری کۆماسییە. بێ گومان فراوانی ناوبانگی لیریکەکە لە کوردستاندا بۆتە هۆی ئەوەی دەنگوباسی شیعرەکە بگاتە ئەوروپا. لە سەرەتای سەدەی بیستەم کوردناسی ڕووس ڤلادیمیر مینۆرسکی تەواوی تێکستی ئەم شیعرەی دەستکەوت لەپاشانا لەگەڵ لێکۆڵینەوەییێک بڵاوی کردەوە. بیروڕای زانای ڕووسی لە بابەت شیعرەکەوە ئەوەیە گۆیا شاعیر لە خوێندەواریدا پلەی بەرز نەبووە، کەچی ئەم شیعرە جوانەی بۆ هاتووە، لەلایەن مانا و بۆچوونی شیعرەکەوە مینۆرسکی دەڵێ،

هەستی ساکارە، بەڵام بەهێزە، خەیاڵی ناوەوەی بەڕاستگۆیی دەردەبڕێ بەبێ ئەوەی ناوەرۆکی لاهووتی یا ئەفسانەیی تێدا بێ. هەروەها لەسەر ئەو باوەڕەیە کە سامانی ئایینی ئیسلامی کۆمەڵی ئیسلام کاری لێ کردووە و بەسەرهاتی لەیلا و مەجنوون وەک ڕەمزێک هاتۆتە ناو شیعرەکەیەوە.

ئەوەی لە بابەت ژیانی دڵداری کۆماسییەوە دەگێڕنەوە ئەوەیە حەزی لە کچێک کردووە ناوی «شیرین» بووە. لە دواییدا خواستوویەتی و ماوەیێک لەگەڵ یەکتریدا ژیاون. خێزانی خۆشەویستی شاعیر پێش وادە جوانەمەرگبووە، ئەمە بۆتە مایەی غەم و پەژارە بۆ کۆماسی.

لە لیریکەکەی شاعیر ئەوە دەردەکەوێ لاواندنەوەیێک بێ لەسەر گۆڕی خۆشەویست کردبێتی. سەرەتا بەم شیعرانە دەست پێ دەکا:

گڵکۆی تازەی لەیل، گڵکۆی تازەی لەیل
ئاوریشم وەسەر گڵکۆی تازەی لەیل
نەپایەی مەزار ئەو لەیل پڕ مەیل
جەدیدەم واران ئەسرینان چون سەیل
شەم وە سەرینەش وە دڵەی پڕ جۆش
سنگە مەزارەش گرتم وە باوەش

واتاکەی:

گۆڕی تازەی لەیل، گۆڕی تازەی لەیل
ئەمڕۆ چوومە سەر گۆڕی تازەی لەیل
لەسەر مەزاری ئەو لەیلەی زۆر خۆشەویست
فرمێسک لە چاوم وەک لافاو هاتە خوارەوە
چوومە سەر سەرینی بەدڵێکی پڕ لە جۆشەوە
هەموو گۆڕەکەم گرتە باوەشمەوە

لەم دێڕانەدا شاعیر دڵتەنگی و گرژی ناو دەروونی دەردەبڕێ، یادی ڕۆژانی دڵداری دەکاتەوە، گۆڕی لە خاک و خۆڵ دروست بوو دەگرێتە باوەش، چونکە بۆنی لەیلی لێ دێ. بەم ڕەنگە لەسەر شیعرەکەی دەڕوا:

واتم ئەی دڵسۆز قەیسی لونگ وەکۆل
موبارەکت بۆ یانەی بیدی چۆڵ
سەر هوردار نەخاک سەوڵی خەرامان
من مەجنوونی تۆم وەی تەور پێم ئامان
کۆچی بێ وادەت کاری پێم کەردەن

بێزارم جە گیان ڕازیم وە مەردەن
گرەی ناری عشق دووری باڵای تۆ
کاری پێم کەردەن نەونەمامی تۆ
وەختەن چون قەقنەس تەن بو وە زوخاڵ
شاد بو بەگەردم زەلان یا شەماڵ
یاخو بەوێنەی قەیسی لونگ وە کۆڵ
تەن بووە خۆراک وەحشیانی چۆڵ
سەوگەن بەو خالان فەیرووزەی خۆش ڕەنگ
بەو دەستەی زولفان پەشیویای پای سەنگ
جەوساوە گەردش چەرخی پڕ ستەم
من و تو وە جەور جیا کرد جە هەم
تو بردەن وە خاک سیای تەنگی تار
من مام پەی ئازار جەفای رووزگار
هەر ڕۆ چون مەجنوون خاتر جە غەم کەیل
هەر لەیل لەیلمەن نەهەردەی دوجەیل
غەمان پەژاران رەفیقی ڕامەن
چە نیو جەفا و جەور دایم سەودامەن
سوپای غەم بەی تەور هجووم ئاوەردەن
قافلەی فامەم بەتاراج بوردەن
زامتان سەخت ئەی دڵەی پڕ ئێش
چون جای ماران گاز زووخاو مەیو لێش
شەو کەیلەن زووخاو وەلای جێمەدا
کافر بەزەییش مەیۆ پێمەدا
یانەم وێرانەن دەردم دێویان
چون ئاهووی تەنیا سەر لێم شێویان
شەوان زاری و شین، ڕووان ڕۆ ڕۆمەن
یەکجار وەسواسەی تەنیایی تۆمەن

واتاکەی:

وتم ئەی قەیسی دڵسۆزی کەوڵ لە کۆڵ
ماڵی ئەم بیابانە چۆڵەت لێ پیرۆز بێ
سەرت دەربێنە لە خاک ئەی دارگوڵی نازدار
من مەجنوونی تۆم بزانە چیم بەسەر هاتووە
کۆچی بێ وەعدەت کاری لێم کردووە
لە گیان بێزارم، ڕازیم بەمردن
گڕە ئاگری عەشق لە دووری باڵای تۆ
نەونەمانی تۆ کارێکی گەورەی لێم کردووە
وەختە وەک قەقنەس لەشم ببێ بەزوخاڵ
بای ڕۆژهەڵات و باکوور بە گەردم (تۆزم) شاد دەبێ
وەکو قەیس کەوڵ بەکۆڵمەوەیە
لەشم بوو بەخۆراکی وەحشیانی چۆڵ
سوێند بەو خاڵە پیرۆزەییە ڕەنگینانەت دەخۆم
بەو دەستە زوڵفانەی لەسەر بەردی ژێر سەرت بڵاوبوونەتەوە
لەوساوە گەردوون و چەرخی پڕ ستەم
من و تۆی بەزوڵم لە یەکتری جیا کردەوە
تۆی بردە ناو خاکی ڕەش و تەنگ و تاریک
من بۆ ئێش و ئازار و جەفای ڕۆژگار مامەوە
هەموو ڕۆژێ وەکو مەجنوون دڵم پڕ لە غەمە
هەر لەیلە لەیلمە لە هەردەی دوجەیل
غەم و پەژارە ڕەفیقی ڕێگەی منن
لەگەڵ جەفا و جەور هەمیشە لە مامڵەدام
لەشکری غەم بەم جۆرە هێرشی کرد
قافڵەی فامی بەتاڵان برد
برینت سەختە ئەی دڵەی پڕ ئێش
وەک جێی مارانگەست زووخاوی لێ دێتەخوارێ
شەو جێگەم پڕ لە زووخاو دەبێ
کافر بەزەیی پێم دێتەوە
ماڵم وێرانە دەردم دێوییانەیە

وەک مامزی تەنیا سەرم لێ شێواوە
شەوان گریان و شینمە، بەڕۆژ ڕۆڕۆمە
یەکجار وەسواسەی تەنیایی تۆم

شاعیر لە گێتیی ناخۆشیدا دەژی، ڕووناکی لێ بووە بەتاریکی، چونکە لەیلای لەناو تاریکستانی گۆڕ سەری ناوەتەوە، چۆڵ و بیابان بووە بەزێد و مەنزڵی، داوا لە خۆشەویست دەکا سەری لە گۆڕدا دەربێنێ و چاوی بە عاشق بکەوێ بۆ ئەوەی بزانێ چی بەسەر هاتووە. بەڵام وەرام نییە! شاعیر سوێند بە خاڵە پیرۆزەی و زوڵفی دەخوا ئەوانەی لەسەر بەردی ژێر سەری بڵاوبوونەتەوە.

کۆماسی دەڵێ لەو ساوە نازدار لێی ون بووە وەکو مەجنوون وێڵی دەشت و بیابانە. شاعیری ئێمەش وەکو قەیس لە دەشتی دوجەیل دەسووڕێتەوە، ئەو دوجەیلەی بووە بەشانۆی دڵدارانی گێتیی خۆشەویستی . کۆماسی لە هەموو شتێک زیاتر غەم و پەژارەی لەبەر ئەوەیە لەیلای شەو بەتەنیایە.

شاعیر لە لیریکەکەی بەردەوامە و دەکەوێتە پرسیار لە پاڵکەوتووی ناو گۆڕ:

حاڵی تۆ چێشەن شای وەفاداران
کێن هامڕازت سوبح و ئێواران
نەوسەرای تاریک پڕ خەوف و خەتەر
مەدارات چۆنەن لەیلی ناز پەروەر
چ تەور مووریای چۆنن قەرارت؟
کێن هاورەفیقی لەیل و نەهارت
نەو ساردی هەوای سەردی سیاسەنگ
چ تەورەن خاڵان فەیرووزی وەش ڕەنگ
جە باتی باهووی قەیسی غەمگینت
کام سەنگی سیاه هان جە بالینت

واتاکەی:

حاڵی تۆ چۆنە ئەی شای وەفاداران
کێ هاودەمتە بەیانی و ئێواران
لەو جێیە تاریک و پڕ ترس و خەتەرە
حاڵت چۆنە ئەی لەیلی نازدار
چۆن ڕادەبوێری، وەزعت چۆنە
کێن هاودەم و ڕەفیقی شەو و ڕۆژت
لە ساردی هەوای بەردە ڕەشەکەت

خاڵە پیرۆزەییە ڕەنگینەکانت چۆنن؟
لەباتی قۆڵی قەیسی غەمگینت
کامە بەردی ڕەش بووە بەسەرینت

لەم چەند دێڕەدا شاعیر کۆمەڵێک پرسیار لە دلبەر دەکا، وەرامی پرسیارەکان لەناو خۆیاندا دەدۆزێتەوە، وەکو ئەوەی دەڵێ: کێ هاودەمتە لەو جێیە تاریک و تەنگەبەرە، چۆن ڕادەبوێری، لەباتی قۆڵی قەیس کامە بەرد بووە بەسەرینت!

لەدوای ئەم پرسیارانە کۆماسی لەسەر لاواندنەکەی دەڕوا:

داخم ئەو داخەن لەیلی خاتر تەنگ
ئەو دەستەی زولفان پەشێویای پای سەنگ
وە چنگی چل چنگ تۆ تاتات مەکەرد
ئێستا پەشێوان چون ڕەیحانەی هەرد
ئەو دیدەی مەخموور ئاهوو بێزی تۆ
ئەو قەیسی قەتران شەر ئەنگێزی تۆ
ئێستا نەگەردش چەرخی نیلی ڕەنگ
بێ ڕەونەق بیەن چون نەقشی ڕووی سەنگ
سایەی چیش سۆمای دیدەم تار نەبوو
زندەگی جەلام ژاری مار نەبوو
تۆ خەریکی قەبر سیای سەردەنی
تەمام حەسرەتان وە دڵ بەردەنی
من تەنیا چون قەیس لیوەی غەم خەلات
زندە مەگیلوم نەڕووی سەربسات
وەلحاسیڵ هەرچەند شین و زاریم کەرد
نەپای قەبری لەیل بێ قەراریم کەرد

واتاکەی:

داخم ئەو داخەیە لەیلێ دڵتەنگە
دەستەی زوڵفی شێواوە لەسەر بەردی سەرینی
بەچنگی چل شانە زوڵفت شانە دەکرد
ئێستا شێواوە وەک ڕەیحانەی هەرد
ئەو چاوە مامزییە خەواڵووانەی تۆ

لەگەڵ قەیسی قەتران دەکەونە جەنگەوە
ئێستا بەهۆی چەرخی گەردوونی خماوی
بێ ڕەونەق بووی وەک نەقشی سەر بەرد
لەبەرچی سۆمای چاوم تاریک نەبێ
ژیانم لەلات وەک ژاری مار نەبێ
تۆ خەریکی قەبری ڕەشی ساردی
هەموو حەسرەتەکانت لەگەڵ دڵی خۆتا برد
من تەنیا وەک قەیسی لێو بەبار
بەزیندوویی لەسەر ڕووی زەوی وێڵ و سەرگەردانم
لە ئەنجامدا گەلێک شین و گریانم کرد
لە تەک گۆڕی لەیلا بێ قەراریم نواند

لەو دێڕە شیعرانەدا وەسفی بسکی لوولی شانەکراوی خۆشەویست دەکا، چۆن لەسەر ئەو بەردەی ژێر سەری شێوا و پەرشوبڵاوە، ئەو چاوە مامزییە خەواڵووەی لەگەڵ قەیسی ڕەش پۆش هەمیشە لە جەنگدا بوون، ئێستا بێ ڕەونەق ماونەتەوە. شاعیر پرسیار دەکا، بۆ بەجێی هێشت؟ بۆ هەموو ئامانجەکانی بردە ناو گۆڕەوە؟ بەم شێوەیە کۆماسی لە شیعرە لیریکە لاواندنەوەکەی بەردەوامە و دەڵێ:

نەجوا و دا پێم نەزەڕڕە دەنگ کەرد
یەکجار بلێسەم جە گەردوون وەیەرد
دیسان هەم جەنوو واتم: ئەی دڵسۆز
حەکیمی دەرمان دەردی مەجنوون دۆز
یانی چیش مەیلم جە لات کەم بیەن
مەر عەهدی وەرین جە یادت شیەن
من وەی دڵەی خار بێ قەرارەوە
وەی جامەی سیای یەخە پارەوە
هام نە سەرینت زار زار مەناڵۆ
خاکی یانەی نوێت وە چەم مەماڵۆ
تو هیچ نیت وە قەید بێ قەراری من
جە ئاڵوودەی سەخت شین و زاری من
نمەدەی جوا و خاڵ نوختەی بێ گەرد
مەعلوومەن جەلات مەیلم بیەن سەرد

واتاکەی:

نەوەرامی دامەوە و نەدەنگی لێوە هات
بەتەواوی بلێسەی عەشقم لە گەردوون تێپەڕی کرد
دیسانەوە لە نوێوە وتم: ئەی دڵسۆز
ئەی حەکیمی دەرماندەری مەجنوون
مانای چییە مەیلت بۆ من لەلات کەم بووە
مەگەر پەیمانی دێرینت لە بیر چۆتەوە
من بەو دڵە دڕکاوییە بێ ئۆقرە و قەرارەوە
بەم کراسە ڕەشە یاخە دڕاوەوە
وا لەسەر سەرینت دەگریم و دەناڵێنم
خاکی ماڵە تازەکەت بەچاو دەماڵم
تۆ بێ باکی لە بێ قەراری من
لە حاڵی سەخت و شین و گریانی من
وەرام نادەیەوە، ئەی خاوەن خاڵی نوختەی بێ گەرد
وا دیارە مەیلت بەرامبەر بەمن سارد بۆتەوە

شاعیر دڵتەنگە لەوەی خۆشەویست وەرامی ناداتەوە، بۆیە ناچار دەبێ زیاتر لێی بپاڕێتەوە، چونکە دەرمانی دەردی تەنیا لای ئەو چنگ دەکەوێ . گلەیی لێ دەکا! بۆ مەیلی جارانی نەماوە و پەیمانەکانی لەبیر خۆی بردۆتەوە. لەم ماوەیەدا کۆماسی وێنەی شیعری جوان دروست دەکا کە دەڵێ: من بە دڵی دڕک ئاژەنکراومەوە، بەبەرگی ڕەشی ماتەم و یاخەی دڕاومەوە، لەسەر سەرینت دەناڵێنم، خاکی ناو ماڵە تازەکەت (گۆڕت) بەچاو دەماڵم، بۆچ وەرامم نادەیەوە!

ئەم جارەیان خۆشەویست لەناو گۆڕەوە دێتە دەنگ و وەرام دەداتەوە:

دیم سەدایی نەرم جە تۆی خاکەوە
جەو یانەی تازەی حەسرەتناکەوە
ئاما وە گۆشم چون هەردە جاران
واتش: ئەی مەجنوون وێڵی کۆساران
سەوگەند بەواحید فەردی بێ هەمتا
بێ وادە کەردەن من جە تۆ جیا
ڕای جەواو نیەن دڵ بێ قەرارەن
فرە سەنگ و خاک وە جەستەم بارەن

جە تەئسیری خاک، هەوای سەردی سەنگ
ڕێی جەواو نیەن چەنیت کەرۆ دەنگ
خانەی خاک وەی تەور مەحبووسم کەردەن
نازارانی ویم جە یادم بەردەن
بەڵێ، هەر چەن شین زاری مەکەری
هەر چەن سەر وەسەنگ سیامەدەری
فایدەش نیەن سوود نەدارۆ پێت
بشۆ! زاری کەر پەرپۆ بەختی وێت
پەی چیش؟ ئەی دونیا خەیلی بێ وەفان
جە نەخوەی وەفاش دایم هەر جەفان
کەس جە قەیدی دام مەکرەش نەرستەن
یەک یەک وە زنجیر عەیارش بەستەن

واتاکەی:

گوێم لە دەنگێکی نەرم بوو لەژێر خاکەوە دەهات
لە خانووە تازەی پڕ لە حەسرەتەوە
دەنگ کەوتە بەرگوێم وەکو جارانی پێشوو
وتی: ئەی مەجنوونی وێڵی ناو شاخەکان
سوێند دەخۆم بەتاکی فەردی بێ هاوتا (خودا)
وەختی خۆی نەبوو منی لە تۆ جیاکردەوە
ڕێی وەرامدانەوە نییە، دڵ بێ قەرارە
بەرد و خۆڵێکی زۆر لەسەر لەشم بارکراوە
لەبەر کاری خاک و هەوای ساردی بەرد
ڕێگەی وەرامدانەوە نییە هەرچەند دەنگیشم لێوە بێ
ماڵی ناو خاک (گۆڕ) بەجۆرێ بەندی کردووم
نازدارەکانی خۆمی لەیاد بردوومەتەوە
ڕاستە، هەرچەندە شین و گریان بکەی
هەرچەندە بەردی ڕەش بماڵی بەسەرتا
کەڵکی نییە، سوودت ناداتێ
برۆ بۆ بەختی خۆت بگری

لەبەرچی ئەو دونیایە زۆر بێ وەفایە
لەباتی وەفا هەمیشە هەر جەفایە
کەس لە بەند و مەکر و داوی ڕزگاری نەبووە
یەکە یەکە هەمووی بەزنجیری فێڵ و عەیاری بەستۆتەوە

لە دوای پاڕانەوەییێکی بەکوڵی شاعیر، دلبەری ڕاکشاوی ناو گۆڕ دێتە قسە و وەرام دەداتەوە، بەشێوەییێک قسە دەکا بەدڵی شاعیر بێ، دەڵێ: «هێشتا زوو بوو بۆ جیابوونەوەمان، ئەوەی هەستی پێ دەکەم ناتوانم بیخەمە سەر زارم و دەری ببڕم، چونکە باری لەشم قورسە، گۆڕی تەنگ و تاریک هەموو شتێکی لەبیر بردوومەتەوە تەنانەت نازدارەکانیش، گەردوون بێ وەفایە هەموو کار و کردەوەییێکی مەکر و فێڵ و عەیارییە».

کۆماسی شیعرە ماتەمی و لاواندنەوە بەرزەکەی بەم دێڕانە کۆتایی پێ دێنێ:

جە ئەووەل دونیا تا وەڕووی مەحشەر
هیچ کەس جە دامەش بەرنەشی وەبەر
هەر کەس دڵشاد بۆ وەی دونیای بێ بۆ
ئاخر سەرەنجام ڕەنجەڕۆ مەبۆ
هەرچەند پەرپۆ من تۆ ئەلوەداتەن
ئاخر سەرەنجام ئەی جاگە جاتەن

واتاکەی:

لە سەرەتای دونیاوە تا ڕۆژی حەشر
هیچ کەسێک لەداوی (گەردوون) ڕزگاری نەبووە
هەر کەسێک دڵی شاد بێ بەم دونیای بێ تام و بۆیە
لە ئەنجامدا ڕەنجەڕۆ دەبێ
هەرچەندە گریان و ئەلوەداعی بۆ بکەی
لە ئەنجامدا ئەم جێگەیە دەبێتە جێی تۆ

کۆماسی ژیرانە کۆتایی بەشیعرەکەی دێنێ، وەکو داناییێک دەکەوێتە بەرچاو، ئامۆژگارییەکانی دیارە بۆ خۆشەویستی خەو لێ کەوتووی ناو گۆڕەکەیە، کەچی هەر کەسێکی ئەم ئامۆژگارییانە ببیستی وناگزووریییێک لە ژیانی و شۆرشێک لە مێشکیدا هەبێ گوێی بۆ شل دەکا و باوەڕی پێ دێنێ. بەلای شاعیرەوە ئەنجامی هەموو کەسێک ئەو گۆڕەیە کە دەبێتە ماڵی دوایی و هەمیشەیی، ئەگەر ئەو ئەنجامە بۆ خەڵکی دڵگرانی بێ، بۆ شاعیر دڵ خۆشکەرەوەیە، چونکە دەچێتە لای لەیلای خۆشەویستی لەم گێتییەی تا سەر لەگەڵی نەبوو، لەو گێتییە جاویدانییە پێکەوە دەبن.

***

ئەحمەد بەگی کۆماسی لە نێوەندی ئەدەبی کوردیدا بەخاڵۆی کۆماسی ناوبانگی دەرکردووە. ئەم ناوە شەرەفێکی گەورە و جێی شانازییە بۆ شاعیر، چونکە لەلایەن مەولەوییەوە وەک نیشان و میدالیێک بەسنگ و یەخە و شانی ئەحمەد بەگی کۆماسییەوە کراوە. کۆمەڵە شیعری شاعیر بەڵگەی سەرکەوتوویی خاوەنەکەیەتی و لەلای هەموو کوردێک پەسەند کراوە. ئینجا ئەو سەرکەوتنە لەلایەن شاعیرێکی وەکو مەولەوییەوە شایەدی بۆ بدرێ، بێ گومان پێویستە حسێبی تایبەتی بۆ بکرێ.

کۆماسی بەشیعری «گڵکۆی تازەی لەیل» ناسراوە، دەنگوباسی گەیشتۆتە ئەوروپا. شارەزاییێکی وەکو مینۆرسکی لەسەری نووسیوە، بە بەرهەمێکی بەرزی ژماردووە لەناو شیعری کلاسیکی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا و، لەگەڵ هەندێ شیعری دلّداری و لاواندنەوە بەراووردی کردووە.